

Nafarroako ekonomiaren arazoak

Jesus Bueno Asin

Sarrera

Nafarroaren lurraldea (10.421 km.²) hegoaldeko lau euskal probintzien 59 % da eremuz. Populazioz, berriz, 19% dira Nafarroan bizi direnak (483.827 biztanle).

Nafarroako lurra oso aberatsa da baliabide naturaletan. Hor sartzen dira meatzeak, laborantzazko emaitzak, ganaduak, oihanak, ura, etab. Hala ere, azken 15 urteotan (1960-1975), Nafarroan industria sartu da bete-betean, eta mini-iraultza industrial honek aldaketa bortitzak sortu ditu bertako sozio-ekonomian.

Bide batez, Nafarroako eredu politiko forala, artean lurgintzazko ekonomiari hertsiki lotua, kinka larrian sartzen da, zeren eta ingurumari soziologiko eta ekonomiko berriari egokitu beharrean gertatzen baita.

Bestalde, nafar ekonomiaren aurreramendua itsumustuka eta senaren bultzadaz bezala egiten ari da, ez baita inondik ere ikusten eredu ekonomiko baten plangintza egokirik, hots: eskualdeko berezitasunetan oinarriturik, autonomiaren sostengu gotorra gertatuko den eredia eta Nafarroa Euskal Herriko egitura ekonomikoan integraraziko

duena. Halaz guztiz, Nafarroa integratua dago jadanik Euskal Herriko egitura ekonomikoan, bertan pisu berezia duelarik.

Nafarroaren eboluzio azkarra

15 urte erabakitzaile

Esan bezala, 1960-1975 urteetan, Nafarroako egitura sozio-ekonomikoak aldaketa larriak jasan izan ditu. Azken 15 urteok guztiz erabakitzaileak izan dira, zeren eta urte gutxi horietan nafar lurraldea izugarriro aldatu baita, aspaldiko zenbait mendetan baino gehiago, agian. Industriaren abiadura 1960-1964 urte bitartean hasten da batez ere, eta horrenbestez anartean nagusi zen laborantzazko ekonomiaren eitea hausten da, bide batez ekonomi molde modernoagoa sartzen delarik, industrial-hiritarra, alegia.

Halaz ere, Nafarroa gaurregun eboluzio bete-betean dago sozio-ekonomi mailan, zeren eta 1960az gero gertatu diren aldaketa larriek dinamika dialektikoa sortu baitute bertako ekonomi eredu ohizkoan, berau lurgintza-nekazaritzazkoa zelarik. Gainera, aldaketa horien ondorioak ez dira behin betikoz gertatu, ezen oraino ez baitituzte beren ondorio guztiak eman.

Gaurregun Kriaren zergatiak

Horrela bada, lehenik ageri zaiguna zera da: industrializazioaren prozesuak abiadura ekonomiko-industrial berria ekarri badu ere, prozesu hori ez da oraino erabat burutu eta finkatu. Bestelako arrazoiren artean, nazioarteko krisi ekonomikoa dago, zeinek, 1969az gero batipat, inbertsioak murrizten baititu eta horrenbestez entpresarien planak moteltzen.

Bigarrenik, hazkuntz eredu berriak zenbait desoreka ere sortu ditu Nafarroako ekonomian eta gizartean. Lurralde mailan, esate baterako, eskualde batzu besteak baino abantailatuago gertatzen dira. Halaber, sektore mailan, zenbait produkzio sail (siderurgia, papergintza, kimika) hartzen dira hazkuntza industriaren oinharritzat, beste sektore batzu baztertutxeak edo bertan behera utziak gelditzen diren bitartean, hala nola, nekazaritza, abelazkuntza, etab.

Azkenik, Nafarroako industrikuntzak alde batera utzi du bertako industria autonomoaren hazkuntza, bots, bertan dauden balia bide naturalen transformakuntzan oinharritua, hala nola,

laborantza, abelazkuntza, oihanak, hazkurria eta laborantza in-guruko industriak (ongarriak, haziak, tresneria, etab.).

Gisa horretan, Nafarroari autonomia gehiago emango zio-keen politika ekonomikoa aukeratu beharrian, bertako baliabide naturalak eta bertako langileak enplegatuz, industria lagungarria sortzen da (batez ere siderometalurgiaren subsektorean), kanpo-ko ekonomien baitan dagoena, alegia. Seinalagarri da, hildo ho-netan, Nafarroan 60 multinazional daudela eta INI ere bai (Ins-tituto Nacional de Industria), beronek kontrolatzen dituelarik «Potasas de Navarra» eta «Laminaciones de Lesaca». Esan behar da, hain zuzen, Nafarroaren industrikuntza INIren finkamenduaz batera hasten dela, berak monopolizatzen baitu potasaren husti-rapena.

«Harrigarri da benetan eta leku gutxitan gertatzen dena, Al-dundegiko Jauregitik 10 km.tara, hots, lurralde bateko pertsona eta baliabideak babestu behar lituzkeen erakunde baten egoitza-tik kilometro gutitara, Potasasen tamainako meategia sortzea, berau INIk kolonizatzen duelarik, Estatuak berak, alegia. Esta-tu zentralak izugarritzko potasa kantitateak hustiratu ditu azken hamar-hamabi urteotan, baina etengabeko esplotakuntza egiteke hala ere, horrela espainol Estatutik kanpora joan ez zedin. Jen-deak dioenez, beste hamar-hamabost urterako potasa gelditzen bide da bertan. Potasaren 60% eta abar Belgika, Holanda eta Ingalaterrara esportatu da, horietan potasa ugari erabiltzen baita. Diputazioak, hein batetan, babestu eta eskuz esku jokatu du INIrekin, zeren eta ez baitu ezertxo ere egin nafar nekazari-entzat hain beharrezko den baliabide funtsezko hori espoliatua izan ez dadin. Nafar nekazaritzak premiazkoak ditu fosforoa, potasa eta nitrogenoa. Potasa bageneukan, baina ez da luzarorako gel-dituko, baldin eta eramaten badute»¹.

Hazkuntz eredia eta autonomi galera

Beraz, errejimen foralak Estatu zentralari buruz nolabaiteko autonomia ematen badio ere, hautatu den hazkuntz eredia Fo-ruaren kontra doa, hots, Nafarroaren izaera eta nortasunaren kontra. Gainera, ez da nabari inolako joerarik gure baliabide naturalak hustiratzeko eta berorien potentzialitate ekonomikoaz baliatzeko. Are gehiago, munta handiko meatz ondasunei bu-ruzko eskubideak besteren eskutan utzi dira (potasaren kasua), eta hori laborantzarako hain beharrezkoak zirelarik. Gure erre-jimen forala sendotzeko, ahalik eta hazkuntza autonomoena bi-latu beharrian, kanpotik etorritako entresei laguntzen zaie,

zergak kenduz eta bestelako abantaila ekonomikoak ezkainiz, Diputazioaren Hazkuntza Industrialaren Egitarauari jarraiki. Noski, entrepresa horien kapitala eta erabaki gunea Nafarroatik kanpo dago, gehienetan multinazionalak edota Estatu espainolaren entrepresa publikoak baitira (INIren kasua).

Faktore guztiok adierazten digutenez, Nafarroa gaurregun eboluzio sozio-ekonomiko bete-betean bizi da, zeren eta abiadura industrialaren hildotik sartu bada ere, prozesu hori ez baita oraino erabat finkatu. Gainera, aukeratu den hazkuntz eredu ez da oso egokia. Eta Nafarroaren ezaugarri soziologiko eta ekonomikoak kontutan hartu ez direlarik, eskualdearen autonomia eta nortasun forala ere zapalduak gertatzen dira. Hortaz, Erresuma zaharreko ekonomia noraezean dabil, ez baitago plangintzarik eta hazkuntza autonomo baterako estrategiarik. Zenbait erakunde foral badiren arren, Nafarroako ekonomia senaren eraginez bezala dabil, bertako nortasunari eta izaera bereziari dago-kion hazkuntz eredu bilatu nahirik.

Herriak eta hiriak

1959az gero, urte horretan jartzen baita praktikan «Plan de Estabilización» delakoa, Estatu espainolak bertan behera uzten du autarkian finkaturiko eredu ekonomikoa eta beste hazkuntz modu bati ekiten dio, industrigintzan oinharrituari, eta lurgintza-ganaderitzan sobera den laneskua irents dezanari. Izan ere, tenore horretan esan ohi zen bezala: Gizarte bat zenbat eta aurrerratuago izan, hainbat eta jende gehiago enplegatzen da industrian eta zerbitzuetan eta, bide batez, hainbat eta gutiago lurgintza-ganaderitzan.

Ikuspegi desarroilista

Ikuspegi «desarroilista» honekin ekiten dio Nafarroak industrikuntzari, ahalik eta lanpostu industrial gehien sortzearen kezka tirriaturik. Hala ere, Diputazio Foralaren industri promoziorako politika, ideologia jakin batez baliatzen da eta, gauzatuko ez bada ere, kapital industrialaren zerbitzutan dago.

Industri poligonoak sortzeari ematen zaio bultzada, Nafarroako eskualdetan zehar kokatuak. Teorian behintzat, poligono hau leku batean bildu ordez han hemenka banatuz, nekazal populazioaren banaketa berria bilatu nahi zen, baina eskualdeen arteko populazio oreka mantenduz.

Horrenbestez ez da esan nahi, Nafarroa eskualdekatzeko plangintzarik bazegoenik edota nekazal herriei laguntzeko politikarik; ezta herriak suspertzeko asmorik bazebilenik eta eskualdea entitate supraherritar bezala eratzeorik, zerbitzuak leku batean bilduz, etab. Hala ere, preikusiak zeuden industri poligono guztiak ez dira gauzatu eta ez dute denek hedakunde mar-txa bera eraman.

Aldi berean, lurgintzak teknologia berria eskuratzen du (ma-kineria, haziak, ongarriak,...), anarteko autobaliatzearen ordez mekanizazio ugaria erabiliz. Guzti honen ondorioz, herrietako jendea hirira emigratzen hasten da eta lurgintzan ari zena in-dustriara abiatzen, horrela Nafarroatik kanporako emigrazioari atea ixten zaiolarik (Ameriketara, Gipuzkoara, etab.).

Lurgintza masiboki uzten

1950-1975 aroan, Nafarroako zonalde osoak jendez hustu egiten dira, mendialdean batez ere, populazioa urtetik urtera jaitsiz doalarik: Zangozako merinaldean ² -1,52%, Lizarrakoan -0,64 %, Iruñekoan ² -0,28 % eta Tafallakoan -0,16 %. Tuterako merinaldean bakarrik hazi zen populazioa (+0,64 % urteko hazkunde tasa) eta Iruñeko Arroan batipat (+5,36 % urteko hazkunde tasa). Honela, nafar populazioaren banaketak galdu egiten du aurreko urteetan zuen eskualdekako oreka, Iruñeko Arroan biltzen baita nafar guztien 45 % eta entrepren- sen 60 %.

Hona hemen nafar populazioaren banaketa portzentuala, es- kualdeka. Urtealdia: 1950-1975 (% hainbestean).

	1950	1960	1970	1975
Iruñeko Arroa	25	30	42	45
Iruñeko gainerako merinaldea ...	17	16	13	12,5
Zangozako gainerako marinaldea	10	8	6	5
Tafallako merinaldea	12	11,5	9	9
Lizarrako merinaldea	19	17,5	14	13
Tuterako merinaldea	17	17	16	15,5
<i>Nafarroa</i>	100	100	100	100

1969az gero, herrietatik hirirako emigrazioa ahuldu egiten da, lanpostuak ere ez baitira hain ugari sortzen. Horri esker, herriak ez dira erabat hustutzen, baina zenbait eskualdetako po-

pulazioa bereziki oso zaharra bilakatzen da. Egoera berri honek bi problema planteatzen ditu:

- a) Nafarroako bost merinaldeen mugak berrikusi beharra, 1841eko Lege Hitzartuan onhartuak berak, Iruñeko Arroa merinalde berezi bezala aitortu beharra ikusten baita, bertan nafar guztien 45 % bizi delarik. Horrek esan nahi du 1841eko Lege Hitzartua berrikusi behar dela eta oraingo errejimen forala berregituratu, bereziki «Reglamento de Administración Municipal de Navarra» delakoa.
- b) Nafarroaren eskualdekatze egokia egin beharraren premia larria eta, Diputazioaren aldetik, herriak suspertu eta promozionatzeko politika ekonomikoa, herrietan finkatzen baita nekazaritza. Eta oraintxe da garai aproposa. Zeren eta bestela, krisi industrialari gaindi dadinean eta ekonomi lanketa lehendik pilatua dagoen lekuetan lanpostu berriak sor daitezenean, Nafarroako herriei azken herio kolpea emango baitzaie, eskualde osoak eremu bihurtuko direlarik eta jendeak lurgintza masiboki utzi-ko duelarik.

Egitura ekonomikoa

Sektoreen emaitzak

Egitura ekonomikoa bera ere izugarriro aldatzen da. Esate baterako, 1962an, nekazaritzaren sektoreak Nafarroako Barne Produktu Osoaren 37 % ematen zuen. Emaitza horri, hazkurri edo elikaduraren subsektore industrialari dagokion portzentaia eransten badiogu, bien artean 45 % ematen zuten garai hartan, hots, Barne Produktuaren ia erdia.

Urte berean, 1962an, industria eta zerbitzuen sektoreek 30% eta 33 % eman zuten hurrenez hurren, hots, nekazaritzaren sektoreak baino gutiago, bakarka hartuta. Hurrengo urteetan, industriaren sektoreak indar handia hartzen du eta gailendu egiten da. Honela, Nafarroaren Barne Produktu Osoa gisa honetan banatzen zen 1975ean: industri sektoreak 44 %, zerbitzu sektoreak 42 % eta nekazaritza sektoreak 14 %.

Bestalde, industri sektorearen barruan ere aldaketa handiak gertatu dira. Aski da, horretaz jabetzeko, industriaren egitura osoa subsektoreka azterkatzea.

Nafarroa: Hona hemen, subsektoreka, sektore industrialeko

gehigarri balio osoaren egitura. Urteak: 1962-1975. Zifrak % hainbestean ematen dira.

	1962	1975
Meagintza	2	2,5
Elikadura	22	8
Ehungintza	3	1,5
Larru-oinetako-jantzigintza	8	6
Zurgintza-kortxoak	7	5
Kimika (produktu kimikoak)	9	7,5
Buztingintza-beira-zementua	5	5
Oinharrizko metaleak	2	10,5
Metalezko produktuak	14,5	27,5
Eraikuntza eta Herri Lanak	16,5	14,5
Ura-gasa-elekttrizitatea	6	3,5
<i>Guztira</i>	100	100

Iturria: «Renta Nacional de España»tik elaboratua (Bco. Bilbao).

Nafarroako industriaren barruan, 1962an, elikaduraren subsektoreak zuen pisu ekonomikorik handiena (Produktu industrialaren 22 %). Haatik, 1975ean, siderometalurgia gailentzen zaio, beronek industrigintzako gehigarri balioaren 38 % ematen baitu, hots, 1962an baino bi bider eta gehiago.

Egitura ekonomikoaren norabidea

Zuin nagusiak kontutan harturik, Nafarroako egitura ekonomikoak norabide hau darama:

- Nekazaritzak ez du lehen bezalako garrantzirik errenta emaile bezala. Gainera, teknologia berri batez baliatzen delarik, kera berria hartzen du eta bere lanketa berezia antolatzeko molde berria.
- Industri sektoreak ekarri du hamabost urteotako hazkuntza, eta bera da gailen gaurregun Nafarroako ekonomian, hurrena eta hurbiletik zerbitzuen sektorea datorrelarik.
- Industri sektorearen barruan, adar hauk nabarmentzen dira hazkuntzaren eragile nagusi bezala: metalezko produktuak eta oinharrizko metaleak, gero eraikuntza eta herri lanak, papera, elikadura eta produktu kimikoak da-

tozelarik. Esan nahi da, Gipuzkoan eta Bizkaian gailendu den ekonomi mota bera ari dela sartzen Nafarroan ere, influentzia nabaria delarik. Fenomeno hau interpretatu eta izendatzerakoan, ekonomilariak «olio mantxaren ondoriotzat» jotzen dute edota euskal probintzia industriatuenetan gailendu den produkzio moduaren «hedakuntza geografikotzat». Eragin hori 1964az lehenagokoa da, urte horretan ondu baitzuen Nafarroako Diputazio Foralak industri hazkuntzarako egitaraua.

- d) Halaz guztiz, eta beheraka egin badute ere, nekazaritzaren sektoreak eta elikaduraren subsektore industrialak Nafarroako Barne Produktu osoaren 18 % ematen zuten 1975ean. Zifra hori aski esanguratsua da eta, gerora begira, kontutan hartzekoa, elikaduraren sektorea oraino ere esperantzagarri ageri baita.

Azken funtsean, Nafarroaren industrikuntza gainontzeko Euskal Herrikoaren egitura berdintzera doa, industriegintza produkzioaren zenbait subsektoretan biltzen eta polarizatzen ari delarik, hala nola, siderometalurgia, papergintza eta produktu kimikoak. Aldi berean, ordea, ez dago asmorik nekazaritza-ganaderitzaren sektorea sendotu eta azkartzeko, oraintsu arte gailen izan den langintza, alegia. Gauza nabaria denez, geroari buruz, ez dago inolako estrategia ekonomikorik, zeren eta hazkurrien produkzioak gero eta garrantzi funtsezkoagoa izango baitu; gonbarazio baterako, mementu honetan petrolioak eta lehengaiak nazioarteko kontzertuan duten pisu beretsukoa.

Sektoreen arteko desoreka

Bistan da, beraz, produkzio sektoreak alderatzen hasiz gero, desberdina eta oreka gabea dela ekonomi hazkuntza. Esan nahi da, egitura ekonomikoa aztertuz, sektoreen arteko desoreka larria nabari dela, eta Nafarroako baliabide naturalak ez direla behar bezala hustiratzen. Hazkuntz eredu honek espontaneoki bezala funtzionatu du, inolako plangintza eta razionaltasun ekonomikorik gabe, zeren eta plangintza hori, gehienez ere, indikatilboa izan baita eta ez derrigorrezkoa.

Hala berean, Diputazio Foralak, 1964eko Hazkuntza Industrierako Egitarauaren bidez, ekonomiazko abantail batzu ematea besterik ez du egiten (hala nola, zerga exentzioak, lurrak eta subentzioak), horrela entepresei Nafarroan finkatzeko bidea erraztu nahirik, beti ere ahalik eta lanpostu gehien sortzeko asmo larriak hartaturik.

Laguntza ekonomiko horik nolanahi ematen dira, eta ez da sekula planteatzen entpresa mota batzu bereziz eta hobetsiz joateko komenentzia, esate baterako, entpresa horik modernoak ala zaharkituak diren aztertuz, nola produktuaren aldetik hala teknologiaren aldetik. Hain zuzen, gisa horretako planteamendurik egin ez delako, gaurregun entpresa «berri» horietariko asko zaharkituak daude eta berregituratu beharrean aurkitzen dira. Esan nahi da, lanpostu berriak sortu beharrean lan-gabezia sortzen dutela, eta horrela arazo laboralak larriago bihurtzen dira, gaurko ekonomi krisian berez nahiko larriak direlarik.

Nafarroaren etorkizuna

Nazio guztietan konstante gisa ageri den printzipio batetik abiatuko naiz: nazio baten eredu edo estrategia ekonomikoak, craginkorra izango bada, bertako eredu politikoarekin ados egon behar du. Zeren eta biak elkaturik ez badoaz, ezin daiteke aurrera egin eta gainera ondorio kaltegarriak ekar ditzake, kanpotiko dependentziak indartuz. Are eta gehiago, nazio-estatua-ren barruan autonomia nahi duen eskualde bat baldin bada.

Nafarroak badu eredu politiko berezia, 1841eko Lege Hitzartutik datorren errejimen forala alegia, lehen karlistada galdu ondoren ezarria. Lege horrek *Nafarroako Foru zaharra haintzakotzat hartzen du, baldin eta Estatu espainolaren konstituziozko batasuna hausten ez badu behintzat.*

Autonomia forala: burgesiaren amore ematea

Errejimen foral hau prekapitalista erako ekonomiari hertsiki lotua egon da, bertan ganaderitza eta laborantza gailen zirelarik eta, hein handi batetan, autohornidurazko sistema batetan bizi zelarik. Errejimen foralaren eta «autohornidurazko» ekonomiaren arteko sinbiosi hori zen, bain zuzen, Nafarroaren autonomia zabalaren sostengua.

Alabaina, iraultza industrial sartu ahala, Nafarroak ez du behar adinako indarririk bizimodu berrira egokitzeke eta errejimen forala gaurkotzeko. Horrela, produkzio molde nagusia aldatuz doalarik, «nafar burgeseria» —eta bera da aldakuntzaren eragile lehena —ez da gauza autonomia forala defendatzeko eta aurrera ateratzeko. Dena den, aztertu egin beharko litzateke «nafar burgeseria» hori nolakoa izan den.

Harrez gero, Forua maneiatur izango da, zenbait negozio babeteko (zergak kenduz, etab.) eta bestelako prebenda ekonomikorik eusteko. Ondorioz, hazkuntza ekonomiko-industrialak dela bide, Nafarroak ez du aurreramendurik lortzen bere soberanian edota autonomia ekonomikoan.

Hildo beretik, edozein entpresari sarrera ematen zaio, nahiz modernoa nahiz zaharkitua izan. INIK erabateko monopolioa eskuratzen du potasa meategiak hustiratzeko, eskubide guztien jabe eginez. Bestalde, nafarrek Aurrezki Kutxen bidez aurreratutako dirua ihesi joan da etengabe, eta horrela industrikuntzarako hain beharrezko ziren finantza bideak eskas izan dira. Hazkurri iturri den laborantz sektorea bertan behera utzi da, nahiz eta baliabide naturalak ugariak izan eta, gerora begira, munta handikoak. Herri ondasunek ere (lurraldearen 43 % herriarena da) jasan dute kontrako kolperik eta pribatizazio asmorik franko, lur horik babestu eta laborantza-ganaderitzaren zerbitzutan jarri beharrean. Hibaletako ura Madrildik planifikatzen eta erregulatzen dute, kanpotiko entpresen faboretan jartzeko noski, Erriberako laborantzaren zerbitzura ipini beharrean. Trenbide vasconavarro delakoa desagertu delarik, Alduideskoa egitamu hutsa da oraino. Komunikabide modernorik ez dugu, eta gainerako Euskal Herriaz eta Europako Ekonomi Elkartiaz lotzen gaituzten bideak oso kondizio txarretan daude. Nafarroako nekazariek, ganaduzaleek eta herriek ez dute Forua ezagutzen eta ez dakite honen abantailen berri, zeren eta limosnak eta subentzio foralak besterik ez baitute ezagutu. Eta abar eta abar.

Esan beharrik ez da, horrela ez dagoela Nafarroaren nortasuna eta potentzialitate ekonomikoa aurrerantz bultzatzerik. Ezta Nafarroako Erresuma soberanoa eta bere Forua eraikitzerik ere. Bestelako interes uherrak ageri dira guzti horretan. Zeren eta zernolako Forua defendatu nahi da, nafar herri osoarena ala nafar banaka batzurena?

Nafar sentimendua suspertu eta bultzatu nahi izan da (ezen ez nafar kultura), baina beti ere zenbait interes ekonomiko «foralistaren» sostengu eta euskarri zen heinean. Bestalde, berriz, Nafarroan *finkaturiko* burgeseriaren beste sostengua zentralismo espainola da, Madrilen kokatua bera. Zentralismo horrek Foruari damaion arreta eta babesa guztiz interesatua da, zeren eta osagarri polita gertatzen baita administrazio zentralak duen boterearentzat. «Burgesia foruzalearen» kontraesan hau oker historiko nabarmena da, eta luzaro gabe burgesia berorren kontra bihur daiteke³.

Esanak esan, gauza nabaria da, azken hamabost urteotako industri hazkuntzaren ereduak, oldez ala moldez, Nafarroa gainontzeko Euskal Herrian integratu duela ekonomi mailan. Izan ere, Nafarroako ekonomiaren industrikuntzak euskal probintzien arteko lotura ekonomiko ohizkoak hestutu egin ditu bide batez eta harreman berriak sortu, azkenean solidaritate berri baten kateak finkatuz.

Nafarroaren integrakuntza ekonomikoa Euskal Herrian

Ekonomi aldetik begiratuta, beraz (eta argudio historiko-kulturazkoetan sartu gabe), Nafarroa Euskal Herrian integratua dago jadanik. Nafar ekonomiak badu pisu eta munta berezirik euskal ekonomiaren egitura osoan. Horretaz, Nafarroa egitura horretatik bereizi nahi izatea nafar herriaren eta Euskal Herriaren interes ekonomikoen kontra jokatzeari da. Eta jokabide horren arrazoi bakarra hauxe dateke: Nafarroan finkaturik dauden zenbait talde ekonomikoren interesak babestea eta aurrera ateratzea¹.

Mementu honetan, Nafarroa eta beste euskal probintziak «tenore konstituente» batetan daude, zeren eta hego aldeko lau probintzientzat eredu politiko bateratua egin nahi baita. Tamalez, baliteke Nafarroa Euskal Herritik aparte geratzea politika mailan. Nire ustez, oker larria litzateke horrelakorik gertatzea, horrek atarramendu txarrak ekarriko bailituzke nafar ekonomia-erentzat eta, oro har, euskal ekonomia-erentzat. Nolanahi ere, Nafarroa sozio-ekonomi aldetik eboluzio bizi-bizian dagoelarik, bere nortasunari dagokion eredu ekonomiko baten beharrean dago, hots, bere ahalbide giza-fisikoetan oinharritua. Alegia, lurgintzan eta industrian oinharrituriko ekonomi eredu behar du Nafarroak, bere autonomia forala sostengatu eta indartuko duena eta, bestalde, testuinguru ekonomikoa haintzakotzat hartuko duena, hots, Euskal Herriaren egitura ekonomikoa. Zeren eta Nafarroaren eredu politikoa osagarria ez bada eta eredu ekonomiko berezi batetan oinharritzen ez bada, autonomia handi bati eutsiz, Nafarroa galeran irtengo bait da eta Erresuma burujabe izatetik Estatu espainoleko probintzia soil izatera amilduko bait da gainbehera bizkorrean.

¹ GAVIRIA, M.: «La Cuenca de Pamplona en el conjunto espacial navarro» (Iruñean emaniko hitzaldia) in: *La Cuenca de Pamplona*, Ed. Caja de Ahorros Municipal, 209 or.

² Iruñeko Arroan sartzen diren herriak kontatzeke.

³ Ikus BUENO ASIN, J.: «A dónde vas Navarra?», in *Punto y Hora de Euskal Herria*, 70 zenb.

⁴ Ikus BUENO ASIN, J.: «Por una Comunidad Económica Vasca», in: *Punto y Hora de Euskal Herria*, 69 zenb.

Euskaratzailea: **Joxe Lizarralde**
J. B. A.

PROBLEMATICA DE LA ECONOMIA NAVARRA PROBLEMATIQUE DE L'ECONOMIE NAVARRAISE

Navarra representa el 59% del territorio y el 19% de la población de Euskadi Sur.

En el periodo 1960/1975, su estructura socioeconómica ha experimentado cambios importantes. El despegue industrial iniciado entre 1960/64 significa una ruptura con el tipo de economía agraria-rural, dominante hasta entonces, para dar paso a otra de corte industrial-urbana.

Dentro del sector industrial, motor del crecimiento, los subsectores más desarrollados son: transformados metálicos, metálicas básicas y papel; lo que evidencia la influencia ejercida por los núcleos industrializados más próximos de Guipúzcoa y Vizcaya. Con lo cual, la dinámica del crecimiento industrial ha contribuido, sin pretenderlo, a reforzar la integración económica de Navarra con el resto del País Vasco.

Se rompe el equilibrio poblacional existente de una Merindad a otra, concentrándose en la Cuenca de Pamplona hasta un 45% del total de navarros, así como el 60% de las empresas. Ello está exigiendo una revisión de los límites tradicionales de las cinco Merindades, reconocidas por la Ley Paccionada de 1841, e incluso de la misma Ley Paccionada, dado que se han modificado sustancialmente las circunstancias socioeconómicas con las que se correlacionaba el modelo político emanado del Fuero navarro.

Pese a todo, hoy Navarra está en plena evolución socioeconómica y a la búsqueda de un modelo político-económico acorde con su personalidad, basado en la potencialidad de sus recursos y, siendo realistas, integrado en la estructura económica del País Vasco a la que de hecho está vinculada.

La Navarre représente le 59% du territoire et le 19% de la population d'Euskadi Sud.

Dans la période 1960/1975, sa structure socioéconomique a expérimenté des changements importants. Le décollage industriel initié entre 1960/64 signifie la rupture avec le type d'économie agraire-rurale, dominant jusque là, en donant lieu au type d'économie industrielle-urbaine.

Dans le secteur industriel, moteur de la croissance, les sub-secteurs les plus développés sont les suivants: les transformés métalliques, les

métalliques basiques et le papier; ce qui met en évidence l'influence exercée par les noyaux industrialisés les plus proches de Guipuzcoa et Biscaye. Ce qui montre que la dynamique de la croissance industrielle a aidé, sans le prétendre, l'intégration économique de la Navarre avec le reste du Pays Basque.

Il se casse l'équilibre de population existant d'une «Merindad» (bailliage) à une autre. Elle se concentre dans le bassin de Pampelune jusqu'à un 45 % de tous les navarrais, et le 60 % des entreprises. Cette situation nouvelle exige la révision des limites traditionnelles des cinq bailliages, reconnues par la Loi Pactisée de 1841, et même la Loi Pactisée elle-même, puisque les circonstances socio-économiques qui ont donné lieu au modèle politique né du Fuero navarrais ont été substantiellement modifiées.

Malgré tout, aujourd'hui la Navarre est en pleine évolution socio-économique et à la recherche d'un modèle politico-économique propre à sa personnalité, basée dans la potentialité de ses moyens et, pour être réalistes, intégrée dans la structure économique du Pays Basque, à laquelle de fait elle est déjà liée.